

Asia: VN/20692/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleisvaarallisten tartuntatautien torjumista rangaistusten täytäntöönpanossa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriön lausuntopyyntö

Diaarinumero VN/20692/2020

Lausuntopyynnössä pyydetään lausuntoa oikeusministeriön asettaman työryhmän valmistelemaan luonnokseen hallituksen esitykseksi yleisvaarallisten tartuntatautien torjumista rangaistusten täytäntöönpanossa koskevaksi lainsäädännöksi.

Taustaa

Vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä ei ole huomioitu yleisvaarallisten tartuntatautien torjuntaa ja siitä aiheutuvia vaikutuksia seuraamusten täytäntöönpanoon.

Oikeusministeriö asetti 1.10.2020 työryhmän arvioimaan tarpeellisia lainsäädäntömuutoksia tartuntatautien torjumiseksi seuraamusten täytäntöönpanossa. Työryhmän toimikausi oli 1.10.-30.11.2020 ja siinä olivat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, Rikosseuraamuslaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Vankiterveydenhuollon yksikkö.

Työryhmä on valmistellut luonnoksen hallituksen esitykseksi yleisvaarallisten tartuntatautien torjumista rangaistusten täytäntöönpanossa koskevaksi lainsäädännöksi. Esityksen tavoitteena on varmistaa vankien, tutkintavankien ja vankilahenkilökunnan terveys sekä seuraamusten turvallinen ja asianmukainen täytäntöönpano yleisvaarallisen tartuntataudin tilanteissa.

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tartuntatautilakia (10 ja 91 §), vankeuslakia, tutkintavankeuslakia, Vankiterveydenhuollon yksiköstä annettua lakia ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettua lakia. Ehdotettavan lainsäädännön tavoitteena on varmistaa vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa riittävän täsmällinen säädöspohja yleisvaarallisten tartuntatautilanteiden varalle.

Esityksessä ehdotetaan, että Vankiterveydenhuollon yksikkö voisi päättää vankilan toimintojen, vankien tapaamisten ja vankien poistumislupien rajoittamisesta, jos laajaa tartunnanvaaraa aiheuttava yleisvaarallinen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäilty tartuntatauti on todettu tai sen esiintyminen on perustellusti odotettavissa. Rikosseuraamuslaitos tekisi tämän jälkeen yksityiskohtaisemman päätöksen rajoitusten tarkasta sisällöstä.

Rajoitusten käyttöönotto edellyttäisi, että ne ovat välttämättömiä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankiloiden tulisi järjestää mahdollisuuksien mukaan korvaavia toimia rajoitusten vangeille aiheuttamien kielteisten vaikutusten vähentämiseksi.

Lisäksi ehdotetaan, että oikeusministeriö voisi rajoittaa nykyistä laajemmin asetuksella vankeuden ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittamista, jos se olisi rangaistusten asianmukaisen ja turvallisen täytäntöönpanon turvaamiseksi välttämätöntä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Kommentit

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää tärkeänä turvata vankien, tutkintavankien ja vankilahenkilökunnan terveys ja seuraamusten turvallinen ja asianmukainen täytäntöönpano yleisvaarallisen tartuntataudin tilanteessa täsmälliseen säädöspohjaan perustuvalla lainsäädännöllä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää hyvänä lakiesityksessä ehdotettua menettelytapaa, jossa Vankiterveydenhuollon yksikkö voisi päättää vankilan toimintojen, vankien tapaamisten ja vankien poistumislupien rajoittamisesta, jos laajaa tartunnanvaaraa aiheuttava yleisvaarallinen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäilty tartuntatauti on todettu tai sen esiintyminen on perustellusti odotettavissa ja jonka jälkeen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö tekee yksityiskohtaisemman päätöksen rajoitusten tarkasta sisällöstä kohdentamalla rajoitukset tarpeen mukaan vankilan toimintoihin, vankien tapaamisiin tai poistumislupiin taikka tarvittaessa näihin kaikkiin.

Lisäksi lakiehdotuksessa ehdotetaan, että oikeusministeriö voisi rajoittaa nykyistä laajemmin asetuksella vankeuden ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittamista, jos se olisi tartuntatautilain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun yleisvaarallisen tartuntataudin johdosta rangaistusten asianmukaisen ja turvallisen täytäntöönpanon turvaamiseksi välttämätöntä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo edellä mainitun rajoitus mahdollisuuden osaltaan edesauttavan turvallisen vankilaympäristön luomisessa.

Vankiterveydenhuollon yksikön tekemien rajoituspäätösten edellytyksenä olisi tartuntatautilain 58 §:n 1 momentissa asetettujen edellytysten täyttyminen. Edellytyksenä on lisäksi, että toimenpide on välttämätön yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Päätöksen tekeminen edellyttäisi siten, ettei taudin leviämistä voida riittävällä tavalla estää muilla keinoin. Vankiterveydenhuollon yksikkö siis tekisi arvion tartuntatautilanteesta tarvittaessa yhteistyössä muiden terveydenhuollon viranomaisten kanssa ja se voisi tarvittaessa tukeutua Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen osaamiseen, jolle kuuluu tartuntatautilain 7 §:n 2 momentin mukaan terveydenhuollon toimintayksiköiden tartuntatautien torjuntatyön ohjaaminen ja tukeminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää hyvänä menettelytapaa, jossa Vankiterveydenhuollon yksikkö tekee arvion tartuntatautilanteesta tarvittaessa yhteistyössä muiden terveydenhuollon viranomaisten kanssa ja voi tarvittaessa tukeutua Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen osaamiseen asiassa.

Esitystä selkeyttäisi, jos prosessi yleisvaarallisen tartuntataudin toteamisesta aina rajoitustoimien aloittamisen esittämissä päätöksiin ja niiden toteuttamiseen olisi kirjattu vaiheittain ja vastuuttain nykyistä yksityiskohtaisemmin. Jos yleisvaarallinen tauti on pandemia tai laajempi alueellinen epidemia, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen rooli tautitilanteen rajoitustoimien esittäjänä on selkeä. Selkeyttä vaatii paikallisen epidemian esim. vankilakohtaisen epidemian rajoitustoimien tarpeen määrittämisen käynnistämisen prosessi. Lisäksi mekanismi, jolla Vankiterveydenhuollon yksikön tekemä päätös rajoitustoimista konkretisoituu Rikosseuraamuslaitoksen toimenpidepäätökseksi, vaatisi tarkemman kuvauksen. Onko esimerkiksi mahdollista tai millä edellytyksillä, että Rikosseuraamuslaitos jättäisi panematta toimeen Vankiterveydenhuollon yksikön tekemän päätöksen rajoitustoimista perustuen yleisvaaralliseen tartuntatautiin.

Esityksessä on esimerkiksi kirjattu Vankiterveydenhuollon yksikkö useaan otteeseen ilman, että siinä määritellään tarkemmin yksikön sisäisestä päätöksenteosta tai vastuunjaosta.

Lisäksi rajoitustoimenpiteiden auki kirjoittaminen selkeyttäisi esitystä. Esityksessä ei ole mainintaa karanteenitoimenpiteistä, niiden määrittämiseen päättämisestä tai mahdollisista rajoituksista henkilöiden vankilasta toiseen siirtymiseen yleisvaarallisen tartuntatautiepidemian aikana.

Lakiehdotuksen mukaan rajoituspäätös voisi koskea yhtä tai useampaa vankilaa ja se voitaisiin tehdä kerrallaan enintään yhden kuukauden ajaksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää hyvänä menettelytapaa, jossa tehtyä arviointipäätöstä tarkastellaan kuukausittain ajantasaisen arvion saamiseksi.

Koska ehdotetulla lainsäädännöllä on merkittäviä vaikutuksia vankien perusoikeuksiin, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää tärkeänä mahdollistaa vankien yhteydenpito vankilan ulkopuolelle esimerkiksi videoyhteydellä tavanomaista joustavammin rajoitustoimenpiteiden ollessa voimassa. Lisäksi tapaamisten ja poistumislupien rajoittamisella voi olla vaikutuksia alaikäisiin vankeihin ja toisaalta vanhempansa mukana vankilan perheosastolla oleviin pieniin lapsiin sekä muualla asuviin vankien lapsiin. Tapaamisten ja poistumislupien rajoittamista koskevien säännösten perusteluissa onkin tärkeätä korostaa, että rajoituspäätöksiä tehtäessä tulee huomioida päätöksen vaikutukset edellä mainittujen ryhmien asemaan.

Esityksessä määritellään sen taloudellisista vaikutuksista. Esitystä selkeyttäisi, jos Vankiterveydenhuollon yksikköön kohdistuvat vaikutukset kirjataan erilliseen kappaleeseen. Paitsi ruuhkan purkamisesta aikanaan koituvat vaikutukset niin myös rajoitustoimien aikaiset vaikutukset voivat olla merkittäviä yksikölle, jos se joutuu hankkimaan erityisiä tarvikkeita tai lääkkeitä yleisvaarallisen tartuntatautiepidemian torjuntaan ja hoitoon.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää tärkeänä tarvittaessa rajoittaa lainsäädännöllä vankiloiden toimintoja yleisvaarallisten tartuntatauti vuoksi. Esitetty luonnos hallituksen esitykseksi yleisvaarallisten tartuntatauti torjumiseksi rangaistusten täytäntöönpanossa koskeva lainsäädännöksi luo hyvän pohjan yleisvaarallisten tartuntatauti torjumiseen vankilaympäristössä. Lisäksi vankilaturvallisuuden käsitteen kasvattaminen kattamaan myös terveysturvallisuus on ajankohtaista.

Brummer-Korvenkontio Henriikki
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL - Terveysturvaajat -osasto, Valtion
palvelut -osasto